

Department of Finance
University of Economics in Bratislava
Faculty of National Economy
Dolnozemska cesta 1/a, Bratislava
SLOVAK REPUBLIC

FIŠKÁLNE REAKCIE VYBRANÝCH KRAJÍN EÚ NA PANDEMICKÚ KRÍZU

Pavol Ochotnický
Daša Belkovicsová
Denisa Ihnatišinová

DF WORKING PAPER NO: 1/2022

ISSUED IN September 2022

pavol.ochotnický@euba.sk
dasa.belkovicsova@euba.sk
denisa.ihnatisinova@euba.sk

Abstract:

In 2020 and 2021, fiscal policy became the main tool for governments to overcome the pandemic shock of COVID-19, which caused the global pandemic crisis (GPC). Most governments in the early stages of the pandemic dealt with the dilemma of whether the priority was the health of the population or economic growth. This dilemma, as well as other government priorities, manifested itself in significant differences between the fiscal measures that governments adopted to overcome the economic consequences of GPC. The comparison for selected EU countries showed the whole range of approaches through which national governments reacted towards supporting the incomes of population groups and households, or supporting companies. While at the beginning the governments strongly supported either the household sector or non-financial corporations, with the gradual relaxation of anti-pandemic measures and the revival of economies, the scope of fiscal support measures was reduced in most of the monitored EU countries in 2021. This had a positive impact on the development of the balance of public finances in most of the surveyed countries.

Key words: Global pandemic crisis, Fiscal policy, Public expenditure, Public income measures

Abstrakt:

V rokoch 2020 a 2021 sa fiškálna politika stala hlavným nástrojom vlád na prekonanie pandemického šoku COVID-19, ktorý spôsobil globálnu pandemickú krízu (GPK). Väčšina vlád v počiatočných štádiách pandémie riešila dilemu, či je prioritou zdravie obyvateľov alebo ekonomický rast. Táto dilema, ale aj ďalšie vládne priority sa prejavili vo výrazných odlišnostiach medzi fiškálnymi opatreniami, ktoré vlády prijímali na prekonanie ekonomických dôsledkov GPK. Komparácia za vybrané krajiny EÚ ukázala celú škálu prístupov, cez ktoré národné vlády reagovali smerom k podpore, či už príjmov skupín obyvateľov a domácností alebo podporu firiem. Kým spočiatku vlády razantne podporovali, či už sektor domácností alebo nefinančných korporácií, s postupným uvoľňovaním protipandemických opatrení a oživovaním ekonomík došlo vo väčšine sledovaných krajín EÚ v roku 2021 k zníženiu rozsahu fiškálnych podporných opatrení. To malo pozitívny dopad na vývoj salda verejných financií väčšiny skúmaných krajín.

Kľúčové slová: Globálna pandemická kríza, Fiškálna politika, Verejné výdavky, Opatrenia na strane verejných príjmov

Príspevok je výstupom projektu APVV-20-0338 „Hybné sily ekonomického rastu a prežitie firiem v šiestej K-vlne“.

Úvod

Globálna pandemická kríza (GPK) znamenala po globálnej finančnej kríze (GFK) najnepriaznivejší celosvetový šok od druhej svetovej vojny. Milióny ľudí neboli v dôsledku ochorenia na COVID 19 alebo karantény schopní pracovať, čo spôsobilo prudký pokles ekonomickej aktivity. Podľa OECD bolo v roku 2020 v niektorých krajinách odpracovaných až 10-krát menej hodín v porovnaní s GFK.

Z hľadiska systematiky kríz Blanchard(2000), GPK bola iniciovaná cez ponukový šok, kedy prenos dôsledkov pandemickej krízy do ekonomiky zasiahol ponuku práce obmedzeniami ekonomického zapojenia sa časti populácie do výroby, a to buď v dôsledku chorobnosti, úmrtnosti obyvateľstva alebo v dôsledku obmedzenia sociálnych kontaktov ako prevencie proti šíreniu pandémie. Následné ďalšie ponukovo dopytové šoky v medzinárodnom obchode viedli k rastu zadlženia štátov, GPK prehĺbila 15 rokov trvajúci trend spomalenia rastu produktivity, vyvolala vyššie transakčné náklady, nižšiu mobilitu faktorov Baldwin, Weder di Mauro (2020). V súlade s teóriou šokov, GPK ako ponukový šok iniciovala pokles výroby a rast cien.

Väčšina vlád v počiatočných štádiách pandémie riešila dilemu, či je prioritou krajiny zdravie obyvateľov cez rôzne formy lokálneho alebo plošného uzatvárania ekonomík či regiónov, alebo ekonomický rast. O jedno z prvých empirických zhodnotení tejto dilemy sa pokúsila štúdia Balmford, Annan, Hargreaves, Altoe, Bateman(2020). Ich štúdia sa usilovala preskúmať hypotézu, či krajiny s nižšou mierou úmrtnosti (ako predpokladaný dôsledok reštrikcii pohybu obyvateľov) zaznamenali automaticky väčšie poklesy ekonomickej výkonnosti. Z výsledkov tejto štúdie a jednoduchého grafického párovania síce nie úplné jednoznačne vyplynulo, ale autori zistili skôr opak a to, že krajiny, ktorým sa počas pandémie podarilo chrániť zdravie svojich obyvateľov, tiež všeobecne chránili svoje hospodárstvo.

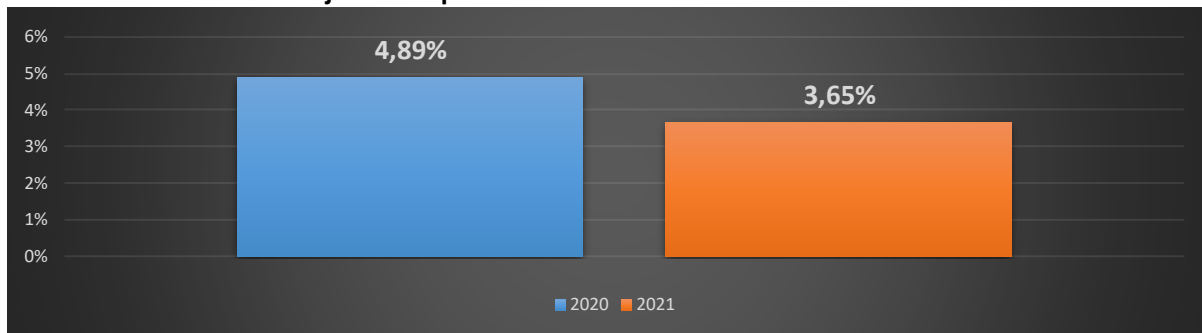
V rokoch 2020 a 2021 sa fiškálna politika stala hlavným nástrojom vlád na prekonanie pandemického šoku, tak v oblasti zachovania zdravia populácie ako aj ekonomiky. Fiškálna politika vlád jednotlivých krajín Európskej únie sa ale počas pandémie stala viac zložitejšia, sofistikovanejšia, komplexnejšia ako kedykoľvek predtým. Klasické plošné Keynesovské protikrizové riadenie a rast vládnych výdavkov smerom k kompenzáciám príjmov obyvateľov narážal na ponukové obmedzenia a namiesto rastu výroby spôsoboval skôr rast cien.

Náš príspevok vo forme workg paper (WP) je zameraný na komparáciu fiškálnych reakcií vlád vybraných krajín, za ktoré boli dostupné konzistentné údaje. Cieľom WP je okrem predbežných zistení z komparácie odlišností fiškálnych reakcií vlád krajín EÚ vytvoriť silný analytický a dátový základ pre ďalší rozpracovaný výskum.

1. Rozsah fiškálnych opatrení v krajinách EÚ a ich základná štruktúra

Fiškálne opatrenia v sledovaných 22 krajinách EÚ s dostupnými údajmi na podporu ekonomiky v dôsledku pandémie COVID-19 predstavovali v roku 2020 v priemere 4,89 % HDP a v roku 2021 v priemere 3,65 % HDP.

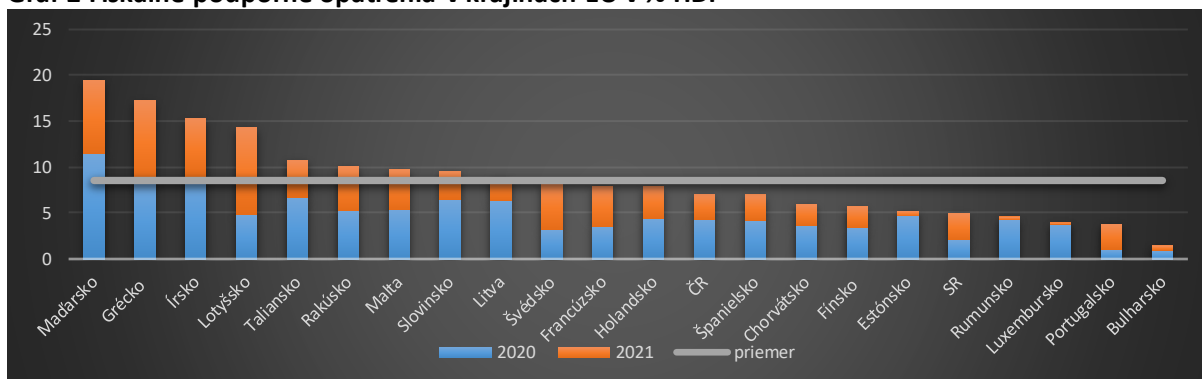
Graf 1 Fiškálna reakcia krajín EÚ na pandemickú krízu v % HDP

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Reakcie fiškálnej politiky na negatívne vplyvy pandémie na hospodárstvo krajín boli rýchle a rozsiahle. Fiškálne balíčky v krajinách EÚ sa líšili veľkosťou, avšak spoločným cieľom opatrení fiškálnej politiky bolo udržanie podnikového cash-flow (napr. predĺženie lehôt na podanie daňového priznania, odklad platenia daní, rýchlejšie vrátenie daní, oslobodenie od platení daní, odvodov, spätné uplatnenie daňových strát a pod.), udržanie pracovníkov (napr. programy skráteného pracovného času, mzdové dotácie a pod.) a podpora príjmu domácností (napr. ciele peňažné dávky, zjednodušenie a rozšírenie prístupu k sociálnym dávkam a pod.). Fiškálna pozícia krajín sa zmenila z mierne expanzívnej v roku 2019 na veľmi podpornú od roku 2020.

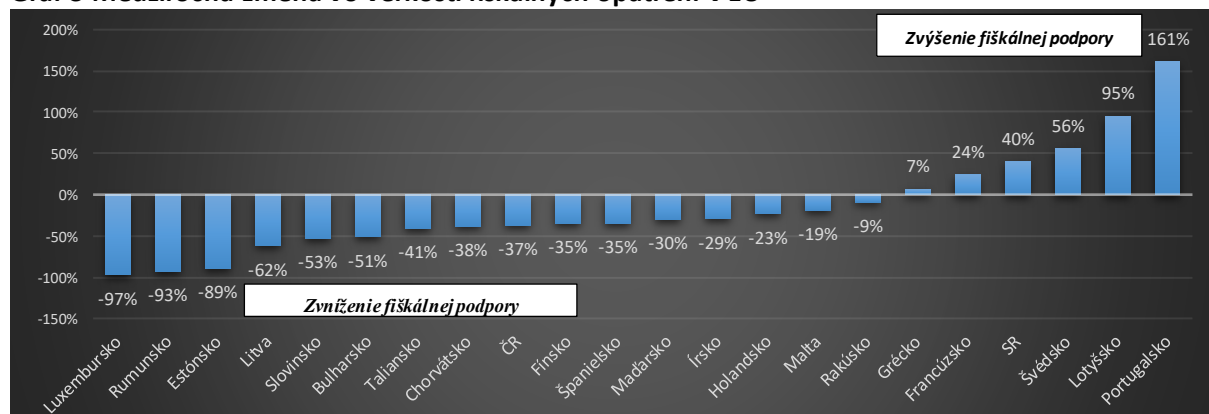
Graf 2 Fiškálne podporné opatrenia v krajinách EÚ v % HDP

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Rozsah reakcií fiškálnej politiky na pandemickú krízu v rokoch 2020 a 2021 v sledovaných krajinách EÚ bol rôzny, prispôbený situácii v jednotlivých krajinách, avšak koordinovaný. To znamená, že zavedené fiškálne opatrenia boli ciele na ochranu ekonomiky a podporu hospodárskeho rastu. Fiškálna podpora ekonomiky bola najvýraznejšia v Maďarsku, Grécku a Írsku. Naopak, najmenej fiškálne podporovali ekonomiku krajiny Bulharsko, Portugalsko a Luxembursko. V priemere bola za dva roky pandémie fiškálna reakcia sledovaných krajín EÚ s negatívnym vplyvom na rozpočet vo výške 8,1 % HDP.

Graf 3 Medziročná zmena vo veľkosti fiškálnych opatrení v EÚ

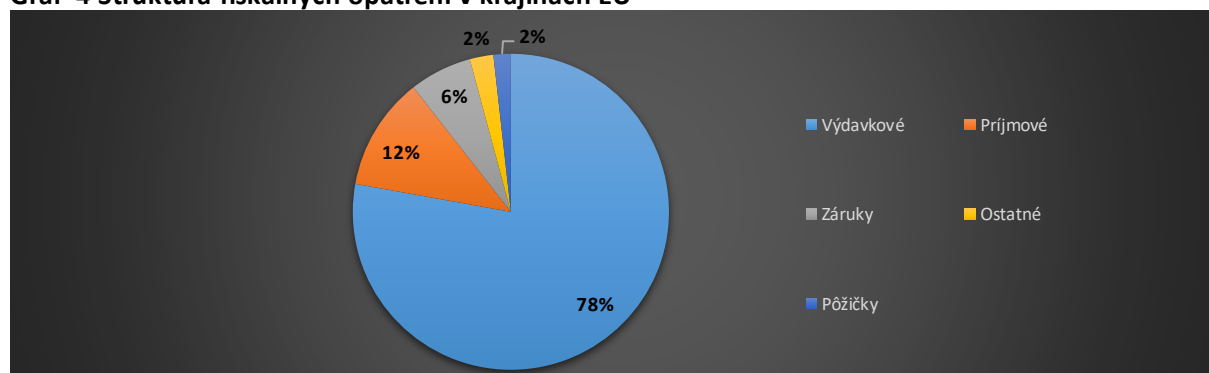
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Z grafu vyplýva, že väčšina sledovaných krajín EÚ v roku 2021 znížila fiškálnu podporu oproti roku 2020. Na rok 2021 Rada odporučila členským štátom, aby fiškálne politiky zostali podporné. Členské štáty by sa mali vyhnúť predčasnému stiahnutiu fiškálnej podpory pre svoje hospodárstva. Riziká predčasného stiahnutia sú vyššie ako riziká spojené s príliš dlhým udržiavaním podporných opatrení. Fiškálna politika by mala zohľadňovať aj silu oživenia a úvahy o fiškálnej udržateľnosti v strednodobom horizonte.¹

Hlavné druhy fiškálnych podporných opatrení krajín EÚ v rokoch 2020 a 2021 boli nasledovné:

1. Výdavkové – kapitálové investície, podpora zamestnanosti, výdavky na zdravotnú starostlivosť, podpora k príjmu, úrokové dotácie, rezervy na straty z úverov, výdavky na výskum a ostatné.
2. Príjmové – odklady daní a odvodov, daňové úľavy a oslobodenia, zníženie daní a odvodov, vrátenie daní, ostatné príjmové opatrenia.
3. Záruky – medzinárodné (napr. SURE: dočasná podpora na zmiernenie rizík nezamestnanosti v núdzovej situácii), národné, ostatné (napr. Fond na podporu solventnosti).
4. Pôžičky – kapitálové injekcie, krátkodobé pôžičky malým a stredným podnikom, samosprávam a pod.
5. Ostatné (napr. výdavky na repatriáciu a prepravu).

Graf 4 Štruktúra fiškálnych opatrení v krajinách EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

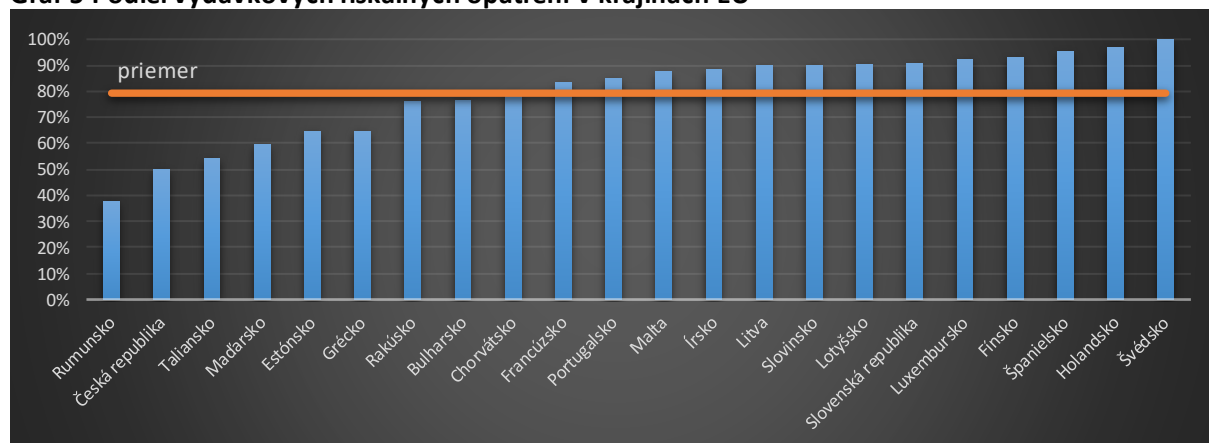
¹ EK. COM(2021) 105 final: OZNÁMENIE KOMISIE RADE. Rok od vypuknutia pandémie COVID-19: reakcia fiškálnej politiky. Dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6696-2021-INIT/sk/pdf>

Z hľadiska štruktúry opatrení dominovali výdavkové opatrenia, a to so 78 % podielom na celkových opatreniach fiškálnej politiky. Fiškálne výdavkové opatrenia tvorili najmä mimoriadne výdavky na zdravotnú starostlivosť, napríklad na zvýšenie kapacity zdravotníckych systémov, poskytnutie ochranných prostriedkov a vytvorenie testovacích a sledovacích systémov. Výdavkové opatrenia v ostatných oblastiach pozostávali z kompenzácií špecifickým sektorom za stratu príjmov, ako aj zo schém skráteného pracovného času a z iných položiek. Druhý najvyšší podiel predstavovali opatrenia na príjmovej strane rozpočtov, a to na úrovni 12 % z celkových opatrení fiškálnej politiky. Tieto opatrenia súviseli so znižovaním daňového zaťaženia subjektov a s poskytovaním daňových odkladov. Členské štáty poskytli značnú podporu likvidity aj formou verejných záruk, a to so 6 % podielom na celkových opatreniach fiškálnej politiky. V najmenšej miere sa podieľali na celkových fiškálnych opatreniach pôžičky, ktoré boli určené predovšetkým pre nefinančné korporácie a ostatné opatrenia.

2. Porovnanie hlavných opatrení a fiškálnych reakcií vlád na ekonomické dôsledky GPK

V ďalšom WP uvádza výsledky analýzy fiškálnych opatrení v 22 krajinách EÚ so zameraním na príjmové a výdavkové fiškálne diskrečné opatrenia, ktoré boli cielené na rôzne skupiny subjektov ako sú nefinančné korporácie, domácnosti, verejná správa a neziskové inštitúcie. Zastúpenie príjmových a výdavkových opatrení, ktoré boli v rokoch 2020 a 2021 uplatňované v krajinách EÚ, v celkovej reakcii fiškálnej politiky na pandemickú krízu je uvedené v nasledovných grafoch 5 a 6.

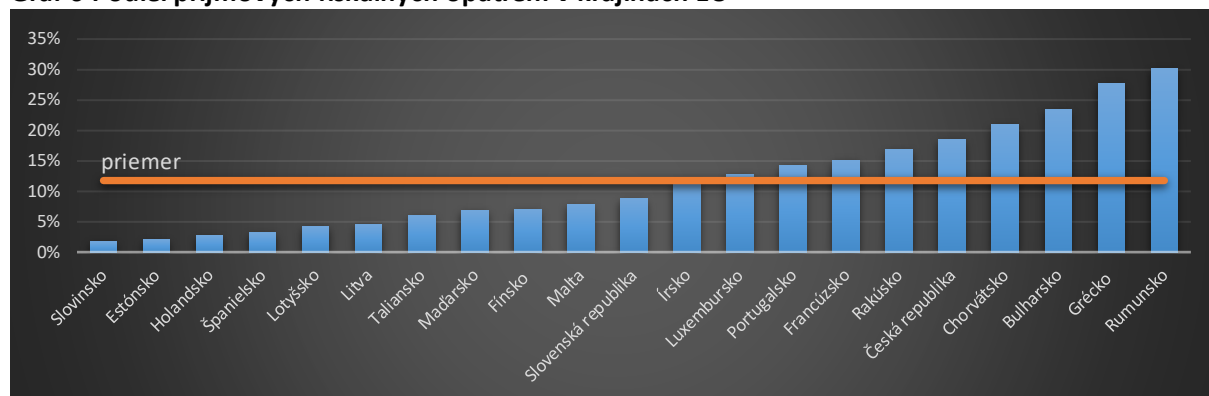
Graf 5 Podiel výdavkových fiškálnych opatrení v krajinách EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Najvýraznejší podiel výdavkových opatrení na celkových opatreniach za roky 2020 a 2021 malo Švédsko. Nasledovalo Holandsko, Španielsko, Fínsko, Luxembursko, Slovenská republika, Lotyšsko a Slovinsko s podielom výdavkových opatrení nad 90 %. Naopak, nízky podiel výdavkových opatrení malo Rumunsko, a to pod úrovňou 40 %. Ide o krajinu, ktorá vo svojej fiškálnej reakcii využila vo vyššej miere príjmové opatrenia, ktoré sú prezentované v grafe 6.

Graf 6 Podiel príjmových fiškálnych opatrení v krajinách EÚ

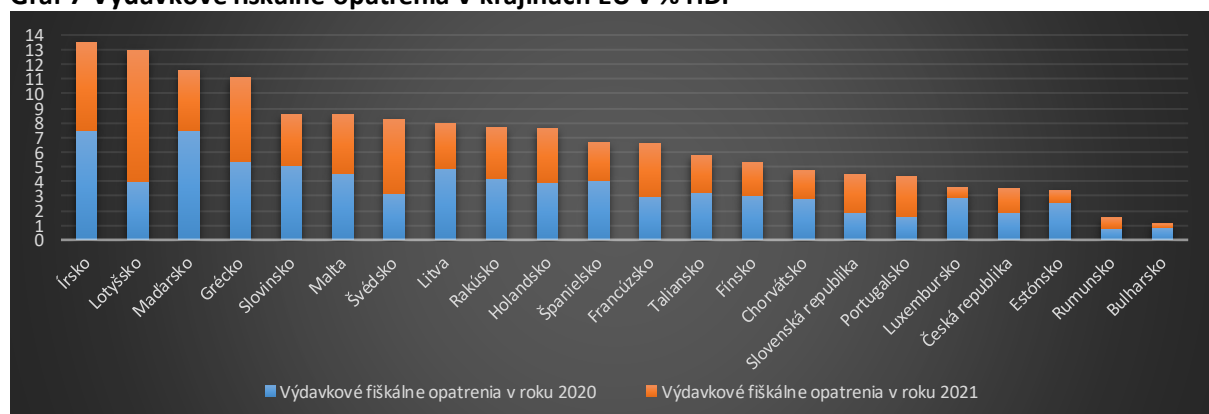
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Najvýraznejší podiel príjmových opatrení na celkových opatreniach malo Rumunsko, a to na úrovni 30 % za roky 2020 a 2021. Nasledovalo Grécko, Bulharsko a Chorvátsko s podielom príjmových opatrení nad 20 %. Naopak, nízky podiel príjmových opatrení malo Slovinsko, a to pod úrovňou 2 %. Estónsko, Holandsko, Španielsko, Lotyšsko a Litva mali podiel príjmových opatrení pod úrovňou 5 %. Slovensko s 8,8%-ným podielom sa nachádza pod priemerom sledovaných krajín, ktorý je vo výške 11,8 %, vo využívaní príjmových opatrení na riešenie pandemickej krízy.

3. Fiškálne výdavkové opatrenia vo vybraných krajinách EÚ

Celkový objem výdavkových fiškálnych opatrení dosiahol v pandemických rokoch 2020 a 2021 v priemere 6,76 % HDP, pričom osciloval od úrovne 1,11 % HDP v Bulharsku až po 13,47 % HDP v Írsku, ktoré spolu s Lotyšskom a Maďarskom vynaložilo na výdavkové fiškálne stimuly najviac zdrojov. Slovenská republika patrí ku krajinám s nízkou úrovňou podpory v podobe diskrečných výdavkových opatrení, ktorá dosiahla kumulovane za obidva pandemické roky 4,5 % HDP. Možný rozsah podpory ekonomík jednotlivých krajín vychádza predovšetkým z pripravenosti verejných financií v predkrízovom období, čo v prípade Slovenska negatívne ovplyvnilo možnosti fiškálnej politiky. V rámci medzinárodných porovnaní rozsahu fiškálnych stimulov je potrebné mať na zreteli viacero určujúcich faktorov, ku ktorým okrem rozdielnej pripravenosti verejných financií patrí aj odlišný dopad koronakrízy na ekonomiky jednotlivých krajín EÚ, limity menovej politiky a dlhodobá udržateľnosť verejných financií. Rozsah fiškálnych stimulov v krízovom období ovplyvňuje dlhodobú udržateľnosť a výkonnosť jednotlivých ekonomík, čo sa môže nežiaduco prejavovať najmä na vývoji ekonomík s nedostatočnou úrovňou podporných opatrení.

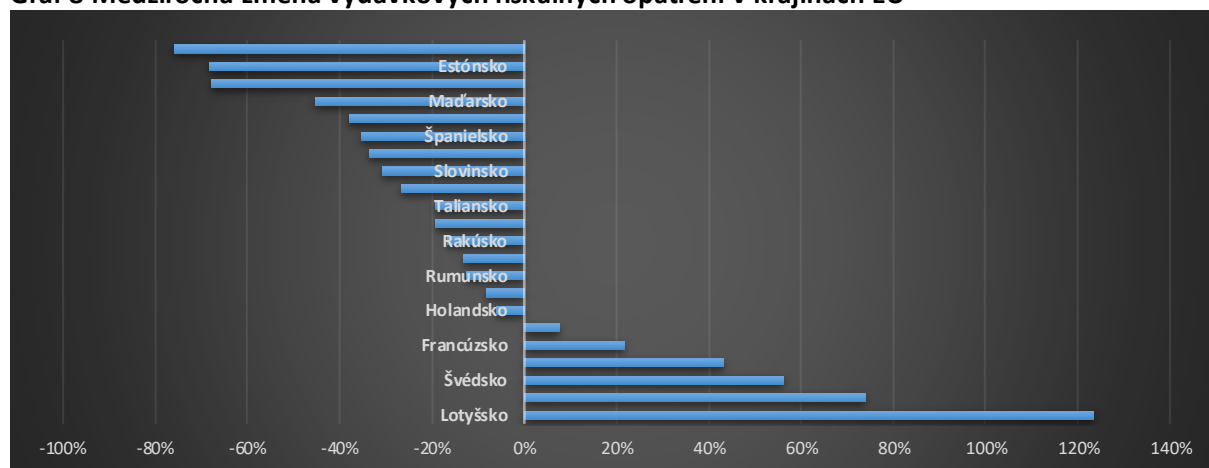
Graf 7 Výdavkové fiškálne opatrenia v krajinách EÚ v % HDP

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

S postupným zlepšovaním epidemiologickej situácie a uvoľňovaním protipandemických opatrení došlo v druhom roku pandémie vo väčšine krajín EÚ k zníženiu rozsahu výdavkových fiškálnych stimulov. Výnimku tvorilo iba 6 krajín (Lotyšsko, Grécko, Švédsko, Francúzsko, Portugalsko a Slovenská republika). K najväčšiemu medziročnému nárastu fiškálnych výdavkových opatrení došlo v Lotyšsku, ktoré rozšírilo systém podpory zamestnanosti prostredníctvom podporných príspevkov pre podnikateľov a úhrady časti mzdových nákladov zamestnancov a SZČO, ktorým nebolo umožnené vykonávať činnosť z dôvodu štátom nariadeného uzatvorenia prevádzok. Slovensko, ako jedna z krajín s rastúcim objemom diskrečných výdavkových opatrení zvýšilo rozsah podpory o viac ako 40 %. Najväčší rast nastal v skupine výdavkov na zdravotnú starostlivosť (o viac ako 90 %), ktoré boli vynaložené na prevádzku mobilných testovacích zariadení a nákup testovacích súprav na prítomnosť koronavírusu. Podporné opatrenia k príjmu vzrástli na Slovensku o viac ako 60 % v porovnaní s rokom 2020, čo bolo dôsledkom nárastu výdavkov na nemocenské dávky, podpory podnikateľov v oblasti služieb, cestovného ruchu a v gastronomickom priemysle a poskytnutých dotácií na úhradu nájomného za prenajaté obchodné priestory podnikateľov.

Graf 8 Medziročná zmena výdavkových fiškálnych opatrení v krajinách EÚ

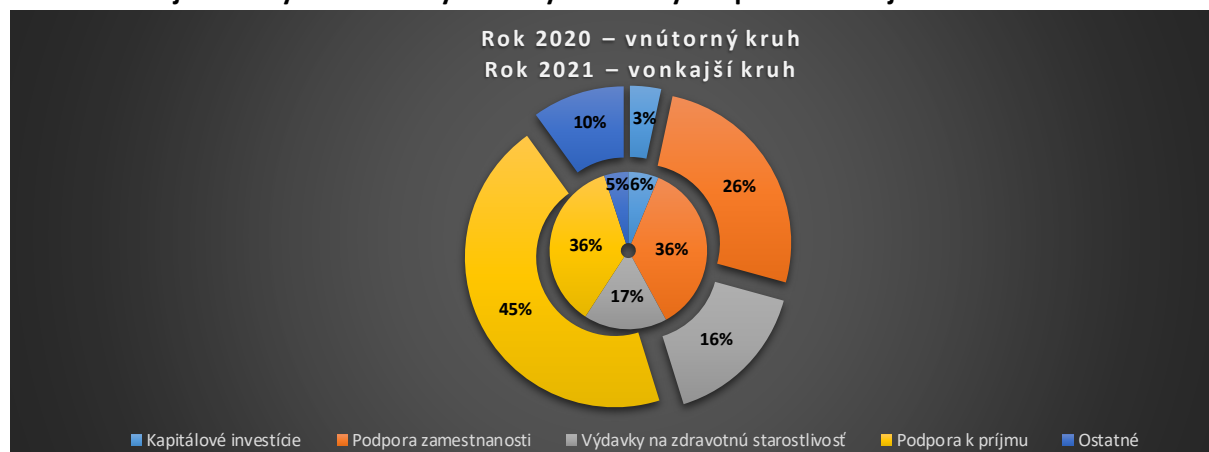
Zdroj: vlastné spracovanie.

Podporné fiškálne výdavkové diskrečné opatrenia možno z hľadiska ich charakteru zatriediť do piatich kategórií – kapitálové investície, výdavky na zdravotnú starostlivosť, podpora zamestnanosti, podpora k príjmu a ostatné výdavkové opatrenia, ku ktorým možno zaradiť najmä dotácie úrokov a výdavky na modernizáciu, digitalizáciu a vybrané reformné procesy vynaložené v súvislosti s pandemiou.

Najväčší objem zdrojov vynaložili sledované krajiny EÚ v prvom roku pandémie na podporu zamestnanosti a podporu k príjmu so zhodným podielom 36 %. Opatrenia na podporu zamestnanosti pozostávali predovšetkým z podpory zamestnávateľov prostredníctvom príspevku na mzdy zamestnancov na udržanie pracovného miesta, ktorá sa v jednotlivých krajinách líšila dĺžkou jej trvania, rozsahom a výškou príspevku. Ďalšia časť podpory zamestnanosti smerovala na kompenzáciu poklesu tržieb z podnikania samostatne zárobkovo činných osôb a na „Kurzarbeit“, teda ochranu pracovných miest prostredníctvom skrátenia pracovnej doby a mzdy s možnosťou získania príspevku od štátu.

V druhom roku pandémie sa rozsah podpory presunul na opatrenia na podporu k príjmu, ktoré tvorili 45 % zo všetkých vynaložených fiškálnych výdavkových opatrení. Podpora k príjmu pozostávala predovšetkým zo sociálnych transferov, podporných platieb pre nezamestnaných a rodiny s deťmi, kompenzačných bonusov, zvýšených podpôr v nezamestnanosti, osobitných príspevkov k mzde pracovníkov vybraných odvetví a zvýšených mzdových nárokov zdravotníckeho personálu.

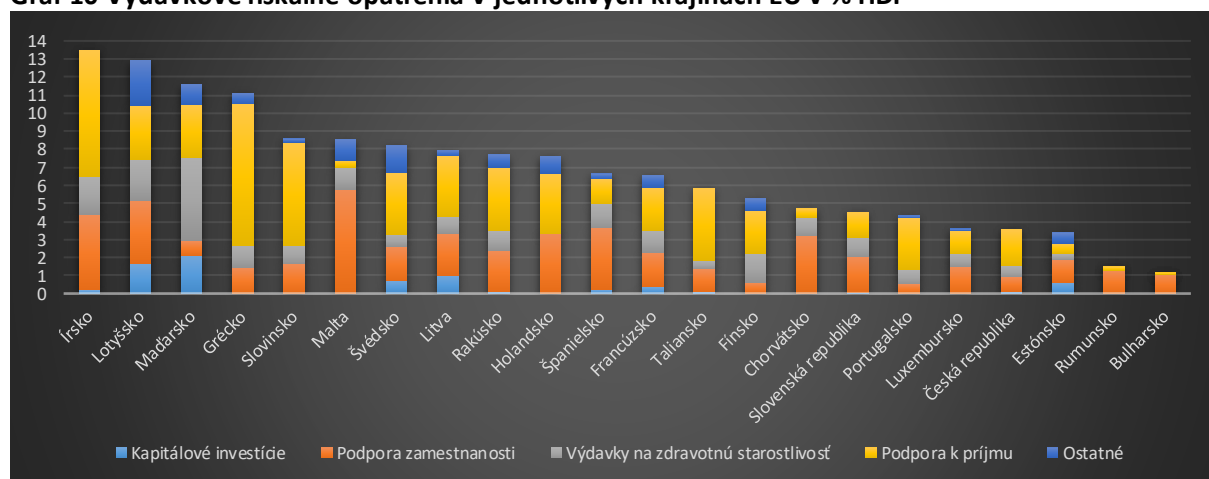
Graf 9 Podiel jednotlivých druhov výdavkových fiškálnych opatrení v krajinách EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Rozsah výdavkových fiškálnych podporných opatrení v sledovaných krajinách EÚ počas pandemických rokov 2020 a 2021 uvádzame na grafe 10. Vo väčšine európskych krajín je dominujúcim opatrením podpora k príjmu, ktorá dosiahla v priemere 2,70 % HDP a vzrástla z priemernej úrovne 1,27 % HDP v roku 2020 na 1,43 % HDP v roku 2021. Deväť z celkového počtu sledovaných krajín EÚ vynaložilo najviac zdrojov na opatrenia na podporu zamestnanosti, ktoré v priemere tvorili 2,10 % HDP. Maďarsko bolo jedinou krajinou, ktorej najväčší objem zdrojov plynul na výdavky na zdravotnú starostlivosť. Išlo predovšetkým o náklady Fondu na prevenciu pred epidémiami a výdavky na nákup potrebného zdravotníckeho materiálu a vybavenia. Zo spomínaného fondu boli financované aj zvýšené mzdové nároky zdravotníckeho personálu, čo bolo príčinou tak veľkého rozsahu tohto podporného opatrenia v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ, ktoré tieto výdavky reportovali ako súčasť opatrení na podporu k príjmu. Najväčšia časť podporných opatrení smerovala na Slovensku na podporu zamestnanosti v objeme 1,97 % HDP. Na podporu k príjmu bolo vynaložených 1,38 % HDP, na výdavky na zdravotnú starostlivosť 1,08 % HDP a na kapitálové investície v podobe vkladu do základného imania vybraných subjektov 0,07 % HDP. K pásmu priemeru krajín EÚ sa tak najviac približoval rozsah opatrení vo forme výdavkov na zdravotnú starostlivosť.

Graf 10 Výdavkové fiškálne opatrenia v jednotlivých krajinách EÚ v % HDP

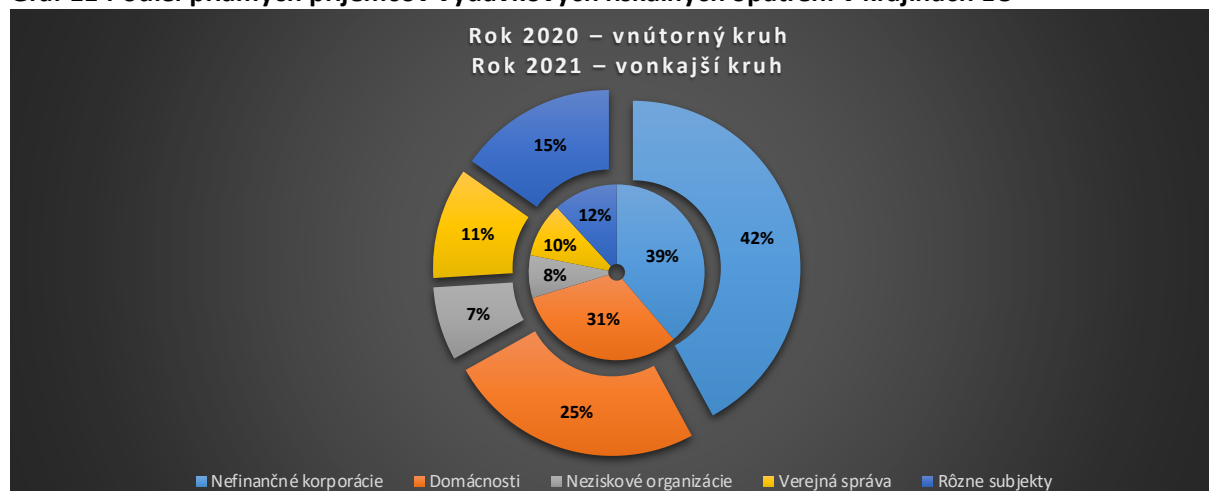

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Z hľadiska jednotlivých skupín príjemcov fiškálnych výdavkových opatrení, najväčší rozsah podpory smeroval počas pandémie na nefinančné korporácie. Zodpovedajúci podiel nefinančných

korporácií na celkovom objeme výdavkových opatrení tvoril v roku 2020 39 % a v nasledujúcom roku sa zvýšil o ďalšie tri percentá. V priemere bolo na opatrenia cielené pre nefinančné korporácie vynaložených 2,73 % HDP. Príjemcami ďalšej významnej časti podpory boli domácnosti, ktorých podiel na prijatých výdavkových opatreniach bol v prvom roku pandémie 31 % a v druhom roku zaznamenal pokles na 25 %. Zodpovedajúci podiel vynaloženej podpory na domácnosti predstavoval v priemere 1,92 % HDP. Ďalšie z výdavkových opatrení boli cielené na verejnú správu s priemerným podielom 0,70 % HDP a na neziskové organizácie v objeme 0,51 % HDP.

Graf 11 Podiel priamych príjemcov výdavkových fiškálnych opatrení v krajinách EÚ

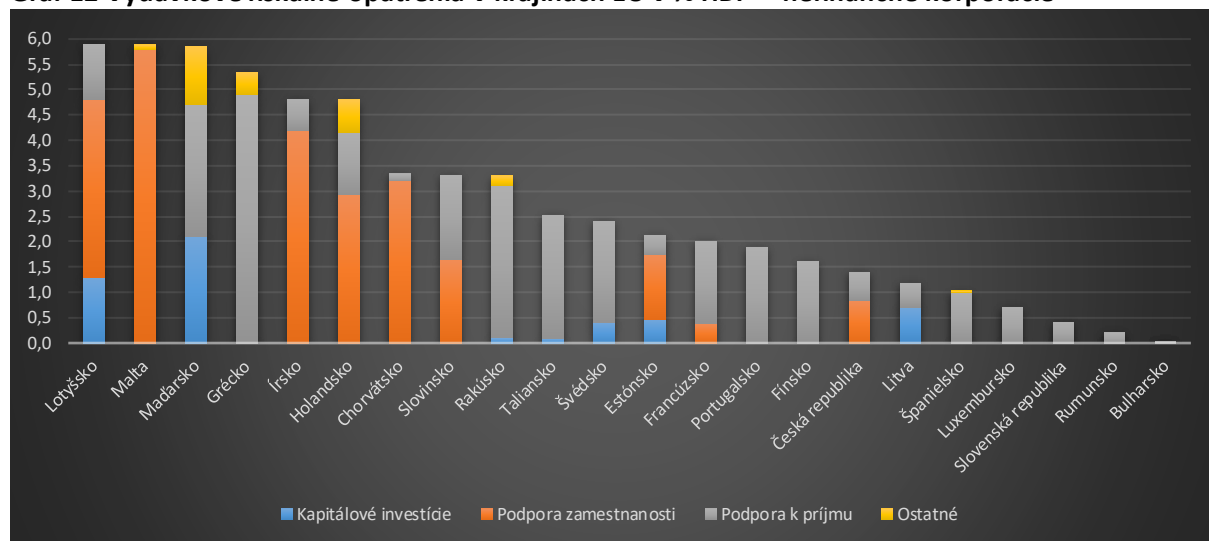

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Výdavkové fiškálne stimuly pre *nefinančné subjekty* (graf 12) pozostávali vo všetkých sledovaných krajinách EÚ z podpory k príjmu, ktorá bola najrozsiahlejšia v Grécku (4,90 % HDP), Rakúsku (3 % HDP) a v Maďarsku (2,60 % HDP). Opatrenia na podporu zamestnanosti zaviedlo deväť krajín, pričom najviac zdrojov bolo vynaložených na Malte (5,79 % HDP), v Írsku (4,20 % HDP) a v Lotyšsku (3,50 % HDP). Výdavkové opatrenia v podobe kapitálových investícií boli implementované v siedmich krajinách EÚ s najväčším rozsahom v Maďarsku (2,10 % HDP) a v Lotyšsku (1,30 % HDP).

Ku krajinám s kumulatívne najväčším rozsahom podpory nefinančných subjektov patrí Lotyšsko, Malta a Maďarsko s priemerom na úrovni 2,73 % HDP. Fiškálne výdavkové opatrenia v Lotyšsku pozostávali prevažne z podpory zamestnanosti, ktorú tvorili podporné príspevky pre podnikateľov a vyplatené náhradné mzdové náklady pre zamestnancov a SZČO a kapitálové investície smerujúce do odvetvia leteckej dopravy. Pomoc pre nefinančné korporácie na Malte pozostávala prevažne z podpory zamestnanosti a dotovania úrokových sadzieb na pôžičky na prevádzkový kapitál. V Maďarsku sa podpora nefinančných korporácií sústredila predovšetkým na podporu k príjmu v podobe kapitálových investícií na opätovné naštartovanie ekonomiky a dotácií na zvýšenie efektívnosti a konkurencieschopnosti spoločností z rôznych odvetví iniciovaním rozvoja špičkových a ekologických technológií za podmienky zachovania 90 % pracovnej sily.

Graf 12 Výdavkové fiškálne opatrenia v krajinách EÚ v % HDP – nefinančné korporácie

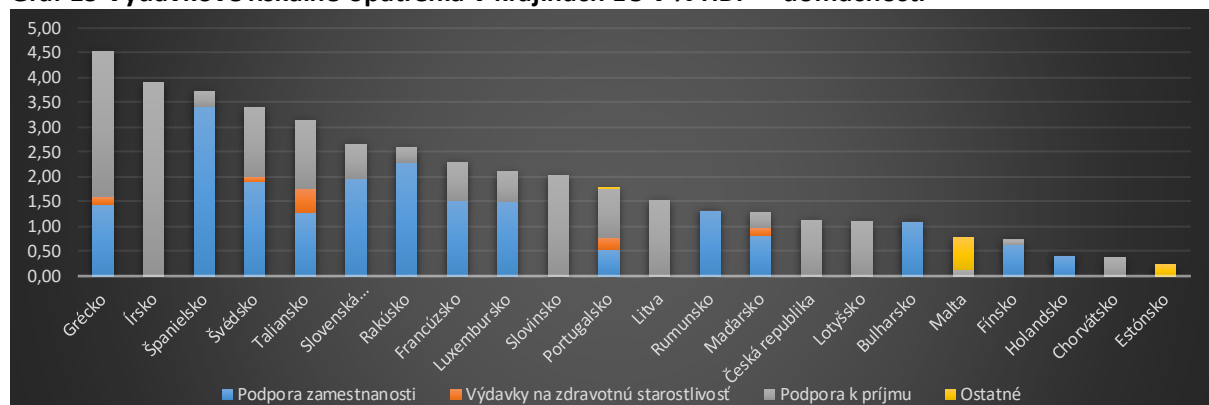

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Výdavkové fiškálne opatrenia pre *domácnosti* (graf 13) pozostávali vo väčšine sledovaných krajín EÚ z podpory k príjmu, ktorá bola najrozsiahlejšia v Írsku (3,90 %), Grécku (2,93 % HDP) a v Slovinsku (2,02 % HDP). Opatrenia na podporu zamestnanosti zaviedlo 14 krajín, pričom najviac zdrojov bolo vynaložených v Španielsku (3,42 % HDP) a Rakúsku (2,30 % HDP). V kategórii výdavkov na zdravotnú starostlivosť, ktoré pozostávali z výdavkov na testovanie, lieky a vakcináciu sa reportovaní cieľoví príjemcovia podpory v jednotlivých krajinách značne líšia, pričom vo väčšine išlo o neziskové organizácie a verejnú správu.

Kumulatívna výdavková podpora domácností vybraných krajín EÚ s dostupnými údajmi bola počas sledovaných rokov najvyššia v Grécku, Írsku a v Španielsku s priemerom na úrovni 1,91 % HDP. Fiškálne výdavkové stimuly domácností v Grécku spočívali predovšetkým z podpory k príjmu vo forme osobitných príspevkov pre pracovníkov vybraných odvetví postihnutých koronakrízou a mimoriadnych bonusov pre zamestnancov pracujúcich v zdravotníctve. Podpora gréckej zamestnanosti pozostávala z poskytovania predĺžených nezamestnaneckých dávok, dotácií na nových zamestnancov a úhrady príspevkov na sociálne zabezpečenie zamestnancov a SZČO postihnutých koronakrízou. V prípade Írska sa celá podpora pre domácnosti sústredila na podporu k príjmu vo forme pandemickej dávky v nezamestnanosti, schémy dočasného dotovania miezd zo strany štátu a zvýšenej nemocenskej dávky. Podpora domácností v Španielsku sa orientovala najmä na podporu zamestnanosti v podobe mimoriadnej dotácie pre samostatne zárobkovo činné osoby postihnuté koronakrízou, odkladu platenia poistného pre SZČO, oslobodenia od príspevkov zamestnávateľov na sociálne zabezpečenie s väčšou podporou pre malé a stredné podniky a úhradu výdavkov v súvislosti s prijatou schémou skráteného pracovného času.

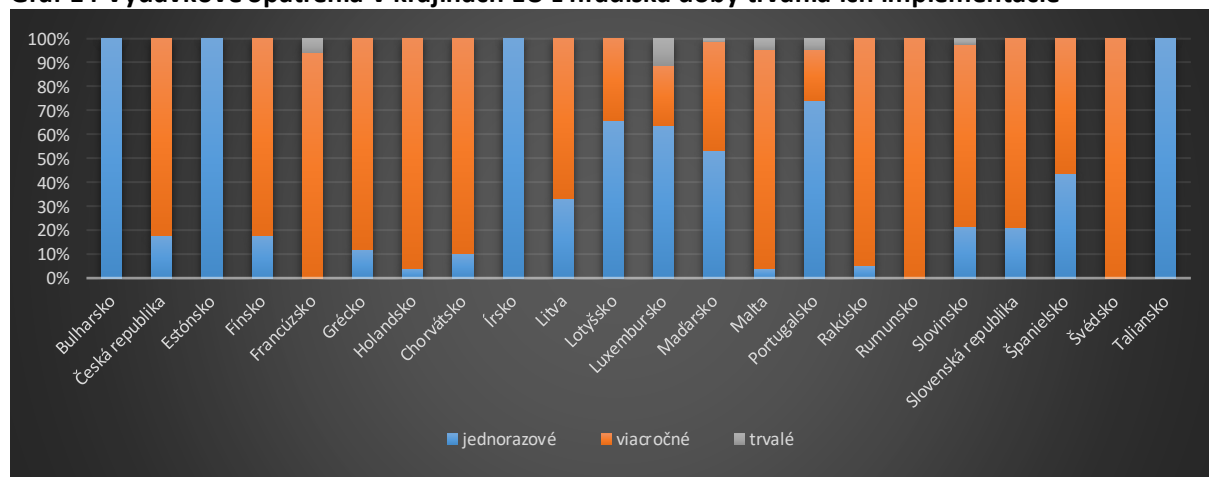
Graf 13 Výdavkové fiškálne opatrenia v krajinách EÚ v % HDP – domácnosti

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Prijaté fiškálne diskrečné opatrenia je možné v ekonomike implementovať jednorázovo, na dlhšie časové obdobie alebo natrvalo. Rozhodnutie o časovom horizonte jednotlivých fiškálnych stimulov je ovplyvnené predovšetkým aktuálnym stavom v oblasti pripravenosti a limitov verejných financií v danej krajine. Krajiny s nezdravými verejnými financiami a vysokou zadlženosťou by sa mali orientovať predovšetkým na prijímanie jednorazových adresných stimulov, ako na viacročné či trvalé opatrenia, ktoré ešte prehĺbia úroveň ich zadlženosti. Ku krajinám s najvyššou mierou zadlženosti v predkrízovom období patrilo Grécko (180,70 % HDP), Taliancko (134,10 % HDP) a Portugalsko (116,60 % HDP). V Grécku predstavoval podiel prijatých jednorazových opatrení na celkovom objeme podpory iba 12 %, zatiaľ čo v Portugalsku to bolo už 74 % a v Taliansku až 100 %. Slovenská republika vynaložila najviac zdrojov na fiškálne výdavkové stimuly viacročného charakteru (79 %) a zvyšných 21 % tvorili jednorazové opatrenia.

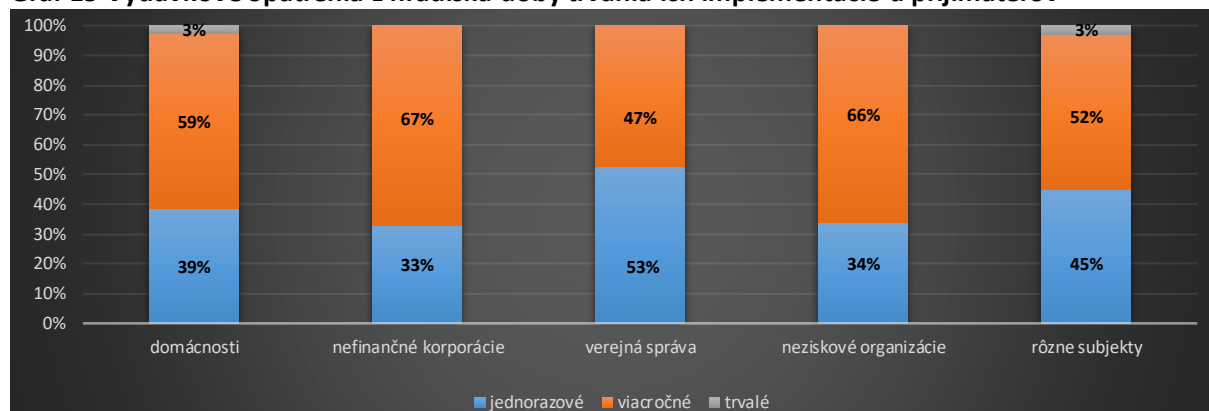
Graf 14 Výdavkové opatrenia v krajinách EÚ z hľadiska doby trvania ich implementácie

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

V rámci všetkých sledovaných krajín EÚ mali prevahu viacročné výdavkové opatrenia v 14 z nich s priemerným podielom na úrovni 61 %. Nasledované boli jednorazovými fiškálnymi stimulmi, ktoré sa podieľali na celkových výdavkových podporných opatreniach 38 percentami a dominovali v ôsmych krajinách EÚ. Podporné opatrenia s trvalým účinkom tvorili iba jedno percento z celkového rozsahu fiškálnych výdavkových stimulov a boli zavedené v šiestich krajinách. Z hľadiska primárnych cieľových subjektov podpory prevažujú u všetkých kategórií prijímateľov viacročné opatrenia s výnimkou verejnej správy, v rámci ktorej dominovali jednorazové opatrenia.

Graf 15 Výdavkové opatrenia z hľadiska doby trvania ich implementácie a prijímateľov

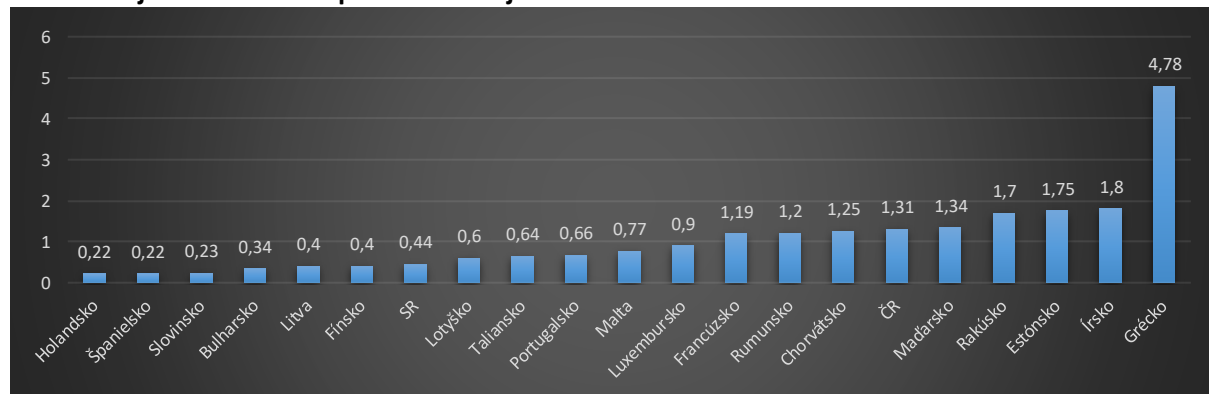

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

4. Fiškálne príjmové opatrenia vo vybraných krajinách EÚ

Príjmové opatrenia predstavujú 12%-ný podiel na všetkých opatreniach fiškálnej politiky, ktoré sledované krajiny EÚ zaviedli ako reakciu na pandemickú krízu. Krajiny s prísnyimi politikami blokovania vo všeobecnosti zaviedli komplexnejšie opatrenia podpory prostredníctvom príjmových opatrení, zatiaľ čo krajiny, ktoré prijali menej reštriktívne opatrenia na obmedzenie, zaviedli menej opatrení cez príjmovú stranu rozpočtu súvisiacich s COVID-19. Vplyv týchto opatrení na rozpočet je vo všeobecnosti negatívny, pričom rozdiely medzi krajinami dokumentuje graf 16.

Graf 16 Príjmové fiškálne opatrenia v krajinách EÚ v % HDP

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Z grafu 16 vyplýva, že výrazne negatívny vplyv príjmových opatrení na rozpočet bol v Grécku, a to až v objeme viac ako 4 % HDP. Vo väčšine sledovaných krajín predstavoval vplyv príjmových opatrení na rozpočet menej ako 1 % HDP. V ôsmich krajinách sa pohyboval negatívny vplyv príjmových opatrení v rozpätí od 1 až 2 % HDP. Z hľadiska skúmania vzťahu medzi využitím príjmových opatrení a veľkosťou ich rozpočtového dopadu si môžeme krajiny rozdeliť do nasledovných skupín, ktoré dokumentuje tabuľka 1.

Tabuľka 1 Zastúpenie príjmových opatrení a ich negatívny rozpočtový vplyv

	Negatívny vplyv príjmových opatrení na rozpočet		
	<i>Menej ako 1 %</i>	<i>1 % až 2 %</i>	<i>Viac ako 4 %</i>
Vysoký podiel príjmových opatrení (nad priemerom 11,8 %)	<i>Luxembursko, Portugalsko, Bulharsko</i>	<i>Írsko, Francúzsko, Rakúsko, ČR, Chorvátsko, Rumunsko</i>	<i>Grécko</i>
Nízky podiel príjmových opatrení (pod priemerom 11,8 %)	<i>Slovinsko, Holandsko, Španielsko, Lotyšsko, Litva, Fínsko, Taliansko, Malta, SR</i>	<i>Maďarsko, Estónsko</i>	-

Zdroj: vlastné spracovanie.

Z tabuľky vyplýva, že s rastom podielu príjmových opatrení vo fiškálnom balíčku sa automaticky nezvyšuje aj negatívny objem rozpočtového dopadu. Potvrdzujú to krajiny Luxembursko, Portugalsko a Bulharsko, v ktorých je zastúpenie príjmových opatrení vysoké, avšak ich rozpočtový dopad je menej ako 1 % HDP. Špecifickým prípadom sú Maďarsko a Estónsko, ktoré majú nízky podiel príjmových opatrení, avšak negatívny rozpočtový dopad týchto opatrení predstavuje 1,34 % HDP a 1,75 % HDP.

Vo všeobecnosti príjmové opatrenia fiškálnej politiky predstavovali predovšetkým zmeny v daňovej politike, ktoré zabezpečili rýchle poskytnutie finančnej podpory podnikom a domácnostiam. Zmeny daňového systému sa realizovali v súlade so zmenami výdavkovej, menovej a finančnej politiky, pričom kombinácia politik sa líšila od štruktúry politiky typickej pre konkrétnu krajinu a od sily automatických stabilizátorov. Daňové balíčky sa zameriavali na odklady platenia daní a odvodov, posun termínov na podanie daňového priznania, adresné zníženie daňových sadzieb, daňové úľavy či oslobodenia, ako aj na rýchlejšie vrátenie daní najmä nadmerných odpočtov DPH. Okrem opatrení na zmiernenie krízy obsahovali aj stimulačné opatrenia zamerané na zotavenie. Spoločné opatrenia zahŕňali daňové stimuly pre investície, ako aj znížené sadzby DPH zamerané na ťažko zasiahnuté sektory. Vo väčšine krajín tieto stimulačné opatrenia koexistovali s dlhodobými opatreniami na pomoc.

Tabuľka 2 Typológia daňových opatrení zavedených v reakcii na pandemickú krízu

	Záchranné opatrenie	Stimulačné opatrenie	Opatrenia na obnovu
Cieľ fiškálnej politiky	<i>Zmierniť ekonomické a sociálne dopady protipandemických opatrení</i>	<i>Stimulovať agregátny dopyt a investície a podporiť oživenie ekonomiky</i>	<i>Dlhodobá udržateľnosť verejných financií</i>
Hlavné typy daňových opatrení	• Daňové odklady • Predĺženia daňového priznania • Zrýchlené vrátenie daní • Ustanovenia o spätnom prenose strát • Dočasné daňové úľavy • Dočasné zníženie sadzby dane	• Daňové stimuly pre investície • Znížené dane z príjmu PO alebo iných podnik. subjektov • Daňové stimuly pre zamestnanosť • Dočasné zníženie sadzby DPH • Nižšie dane z transakcií s nehnuteľnosťami	• Zvýšenie najvyšších sadzieb dane z príjmu FO • Zvýšenie zdravotného odvodu, dane • Zvýšenie environmentálnych daní • Zvýšenie dane z nehnuteľnosti • Zvýšenie dane z podnikania

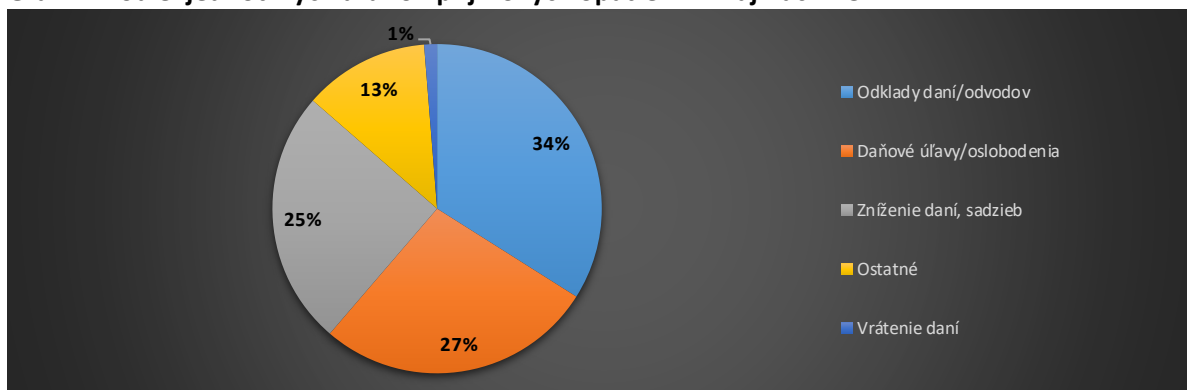
Zdroj: OECD. Tax Policy Reforms 2021: Special Edition on Tax Policy during the COVID-19 Pandemic. Dostupné na:

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/427d2616-en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/427d2616-en&csp=1ebcf09c255186d32adec934a657a201&itemIGO=oecd&itemContentType=book#tablegrp-d1e1265>

V sledovaných krajinách EÚ tvorili v rokoch 2020 a 2021 príjmové opatrenia fiškálnej politiky, resp. tzv. daňové balíčky, najmä odklady daní a odvodov (odklady termínov na podanie daňového priznania

vrátane odkladov platenia daní a odvodov, či preddavkov), poskytnutie daňových úľav a oslobodení (vrátane odpustenia platenia daní a odvodov), znižovanie sadzieb daní a odvodov a vrátenie daní (preplatkov a nadmerných odpočtov). Medzi ostatné príjmové opatrenia fiškálnej politiky môžeme zaradiť opatrenia daňového charakteru, ako napríklad znižovanie alebo odpustenie úrokov z omeškania, či pokút za neplnenie daňových povinností, pozastavenie daňových exekúcií, ale aj opatrenia nedaňového charakteru, ako napríklad znižovanie rôznych druhov poplatkov, pozastavenie štátnych príspevkov do II. dôchodkového piliera, oslobodenie od platieb za vstup do prístavu pre lodnú dopravu, pozastavenie alebo zrušenie bankového odvodu.

Graf 17 Podiel jednotlivých druhov príjmových opatrení v krajinách EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Z hľadiska uplatňovania príjmových opatrení v sledovaných krajinách EÚ sú na prvom mieste odklady daní a odvodov. Negatívny vplyv tohto dominantného opatrenia sa prejavil v najväčšej miere aj na rozpočet, viac ako 7 % HDP, s 34 % podielom v porovnaní s ostatnými druhmi. Poskytnutie daňových úľav a oslobodení sa v rozpočte negatívne prejavilo v objeme viac ako 6 % HDP a s 27 % podielom v porovnaní s ostatnými druhmi opatrení. Znižovanie sadzieb daní sa prejavilo negatívne na rozpočet v objeme viac ako 5 % HDP a s 25 % podielom. Ostatné príjmové opatrenia spôsobili negatívny vplyv viac ako 2 % HDP a s podielom 13 % v porovnaní s ostatnými druhmi. Opatrenia súvisiace s rýchlejším vrátením daní spôsobili negatívny rozpočtový vplyv menej ako 0,5 % HDP a predstavovali 1 %-ný podiel v porovnaní s ostatnými druhmi príjmových opatrení.

Graf 18 Príjmové opatrenia v krajinách EÚ z hľadiska doby trvania ich implementácie

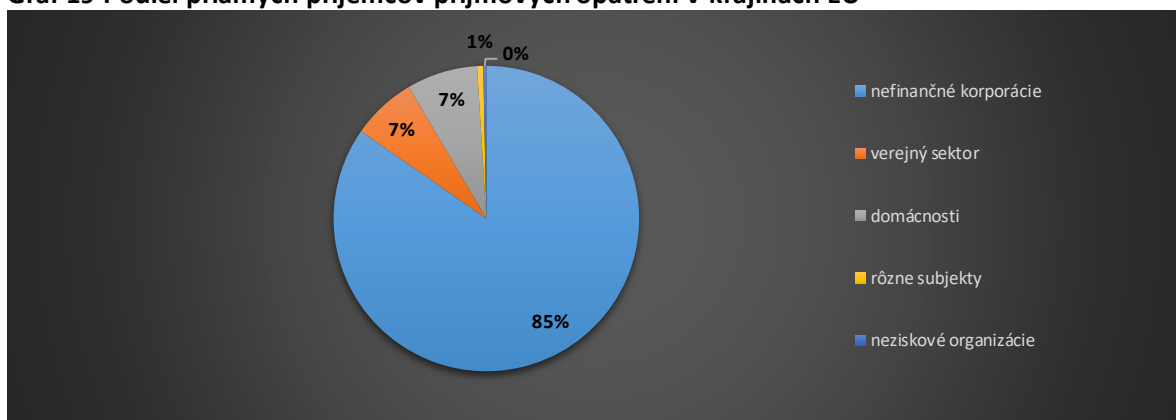
Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Najvýraznejší vplyv na rozpočet mali príjmové opatrenia viacročného charakteru. Realizovalo ich 15 krajín EÚ. Jednorazové opatrenia zaviedlo 16 krajín EÚ. Trvalé opatrenia zaviedlo 5 krajín. Napr. v podmienkach SR sa ako trvalé príjmové opatrenie rozumie novelizácia rôznych zákonov smerujúcich

k zlepšeniu podnikateľského prostredia vrátane zrušenia bankového odvodu. V Maďarsku došlo k trvalému zníženiu sadzby odvodov o 2 percentuálne body. V Rakúsku zaviedli tzv. „gastronomický“ balík. Ide o sériu špecifických daňových úľav zameraných na sektor gastronómie, zvýšenie paušálnych odpočtov pre pohostinstvá v malých obciach, zvýšenie limitu pre oslobodenie stravných lístkov od zdanenia, zvýšenie daňovej uznateľnosti pracovného stravovania a zrušenie tzv. dane zo šampanského. V Španielsku sa posilnila podpora zdravotníctva a výskumu pomocou nulovej sadzby DPH na zdravotnícke vybavenie kupované verejným, neziskovým sektorom, nemocnicami a pod.

V najväčšej miere ovplyvnili rozpočet príjmové opatrenia určené pre nefinančné korporácie. Až 85 % z celkových príjmových opatrení určených pre podnikateľský sektor negatívne ovplyvnilo rozpočet. Opatrenia pre domácnosti a verejný sektor negatívne ovplyvnili rozpočet každá skupina so 7 %-ným podielom. Opatrenia, ktoré majú vplyv na viac subjektov naraz predstavovali len 1 %. Príjmové opatrenia pre neziskový sektor mali zanedbateľný vplyv na rozpočet, nakoľko tento druh opatrení bol v sledovaných krajinách uplatňovaný minimálne. Napr. Španielsko zaviedlo 0 % dočasnú sadzbu DPH na zdravotnícke vybavenie nakupované verejnými, neziskovými subjektmi a nemocničnými strediskami.

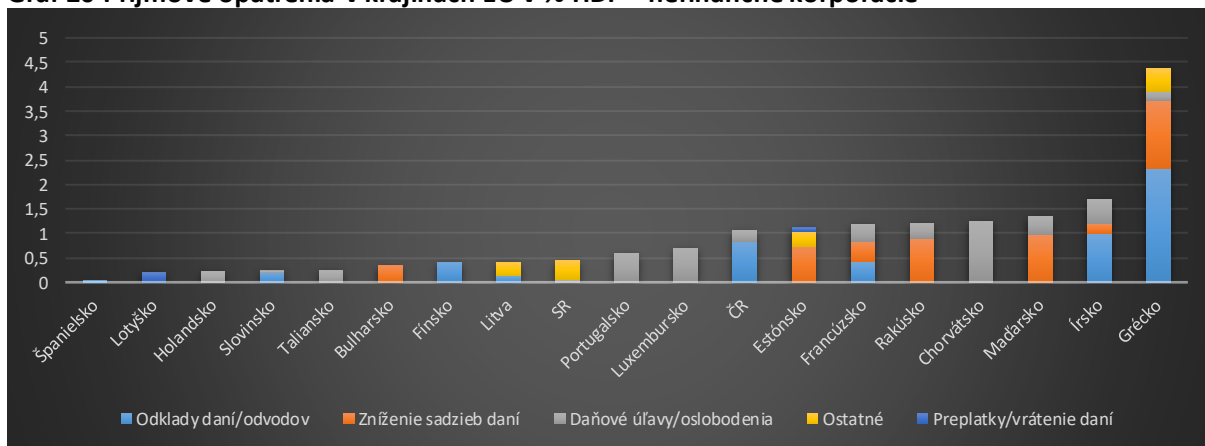
Graf 19 Podiel priamych príjemcov príjmových opatrení v krajinách EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

V sledovaných krajinách EÚ je využitie jedného alebo viacerých druhov príjmových opatrení na podporu podnikateľského prostredia, ktoré majú negatívny vplyv na rozpočet, rozmanité. Uvedené dokumentuje nasledovný graf 20.

Graf 20 Príjmové opatrenia v krajinách EÚ v % HDP - nefinančné korporácie

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Najviac využívané opatrenie – odklady daní a odvodov prestavovalo väčšinou posun termínov na podanie daňových priznaní, a teda aj ich splatnosti daní na iný mesiac v zdaňovacom období. V Grécku došlo k pozastaveniu platieb DPH, odvodov pre podnikateľov a živnostníkov postihnutých koronavírusovou krízou na základe špecifických kódov NACE. Zaujímavým opatrením v rámci odkladov daní je odklad platenia daní podnikateľských subjektov až o dva roky alebo možnosť splátkového platenia všetkých daní najviac v 24 mesačných splátkach v Slovinsku. Cieľom tohto opatrenia bolo dlhodobé zabezpečenie likvidity podnikateľských subjektov. V Holandsku na strane príjmov boli zavedené opatrenia na obmedzenie administratívnej a finančnej záťaže spoločností prostredníctvom odkladov daní, ktoré je potrebné následne splatiť do roku 2024. Odklad dane sa vzťahuje na celý súbor daní. Hlavným cieľom je zabrániť prechodu z krátkodobých problémov s likviditou do platobnej neschopnosti. Podnikatelia v Lotyšsku postihnutí krízou mohli požiadať o rozdelenie alebo odloženie platieb dane až na 3 roky, ako aj o udelenie predĺženia splatnosti už splatných daní, ak je oneskorenie spôsobené COVID-19. Zahŕňa aj zrušenie platenia preddavku na daň z príjmov fyzických osôb.

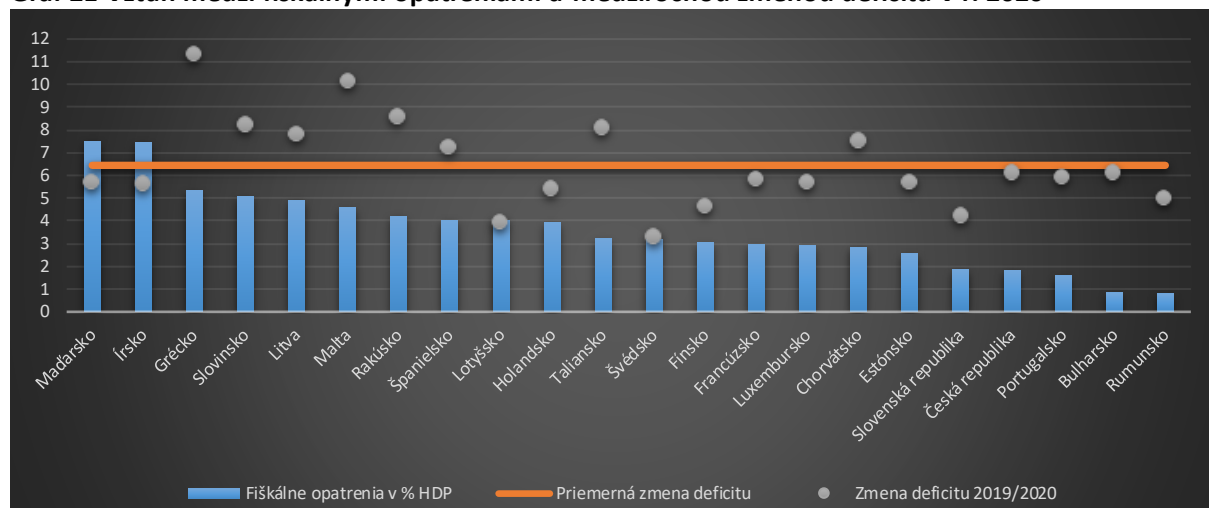
Ak sa podnikatelia dostali do ťažkostí s platením daní v dôsledku pandémie, krajiny zavádzali opatrenia súvisiace s pozastavením vymáhania pohľadávok, s dohadovaním splátkových kalendárov alebo s tzv. skladovaním daňových dlhov. Daňové dlhy vyplývajúce z krízy COVID-19 je možné „zaparkovať“ na určité obdobie, t. j. bezúročne byť v omeškaní s platením daní. V Írsku sa realizovalo skladovanie daňových záväzkov počas 12 mesiacov po obnovení podnikateľskej činnosti, počas ktorých sa neuplatňujú žiadne opatrenia na vymáhanie pohľadávok ani nie sú účtované úroky. Po tomto období bol dohodnutý splátkový kalendár s nízkymi úrokovými sadzbami. Táto schéma bola sprístupnená firmám priebežne, keďže boli opätovne zavedené obmedzenia a firmy boli nútené zatvoriť, a je stále k dispozícii. Ku koncu januára 2022 využívalo schému takmer 105 000 podnikov v súvislosti s daňovými dlhmi vo výške viac ako 3 miliardy eur. Celkovo 250 000 írskych podnikov bolo oprávnených využiť schému skladovania dlhov od jej zavedenia. Veľká časť oprávnených podnikov však naďalej platí dane, keď sa stali splatnými alebo následne úplne alebo čiastočne uhradili uložený daňový dlh.²

Opatrenia v skupine daňové úľavy a oslobodenia sa týkajú napríklad odpisu dane z príjmov pre firmy, ktorých činnosť je zakázaná alebo výrazne obmedzená v dôsledku protipandemických opatrení s poklesom príjmov o viac ako stanovené percento. Rovnako bola možnosť odpísať alebo odpustiť zdravotné a sociálne odvody pre firmy, ktorým klesli príjmy o určité percento v dôsledku protipandemických opatrení. Súčasťou tejto skupiny opatrení je započítanie straty, ktorá vznikla v roku 2020, so ziskami z rokov 2019 a 2018. Ide o tzv. spätný prevod strát. Niektoré krajiny zas predĺžili prenos strát do budúcnosti.

Vplyv pandémie ochorenia covid-19 v jednotlivých krajinách úzko súvisí s medziročným zhoršením ich salda verejných financií. V snahe zabrániť nadmerným stratám na ľudských životoch pristúpili jednotlivé krajiny k uzatváraniu svojich ekonomík, čo spôsobilo rozdielny makroekonomický vývoj v krajinách postihnutých koronakrízou. Fiškálnou reakciou vlád na prebiehajúcu pandémiu bolo prijímanie balíkov podporných opatrení rôzneho rozsahu, ktoré nepriaznivé hospodárenie ešte prehľbovali. Priemerná úroveň zmeny deficitu v sledovaných krajinách EÚ dosiahla v prvom roku pandémie nárast v rozsahu 6,45 % HDP, pričom medzi krajiny s najvyšším medziročným prepados deficitu presahujúcim až dvojcifernú úroveň patrili Grécko a Malta. Najnižšie medziročné zmeny salda verejných financií dosiahli krajiny Lotyšsko a Švédsko, pričom Švédsko si ako jediné zo sledovaných krajín dokázalo udržať úroveň deficitu pod 3 %.

² Revenue. 2022. COVID-19 Support Schemes Debt Warehousing. Dostupné na: <https://www.revenue.ie/en/corporate/press-office/press-releases/2022/pr-033122-revenue-businesses-debt-warehouse-obligations.aspx>

Graf 21 Vzťah medzi fiškálnymi opatreniami a medziročnou zmenou deficitu v r. 2020

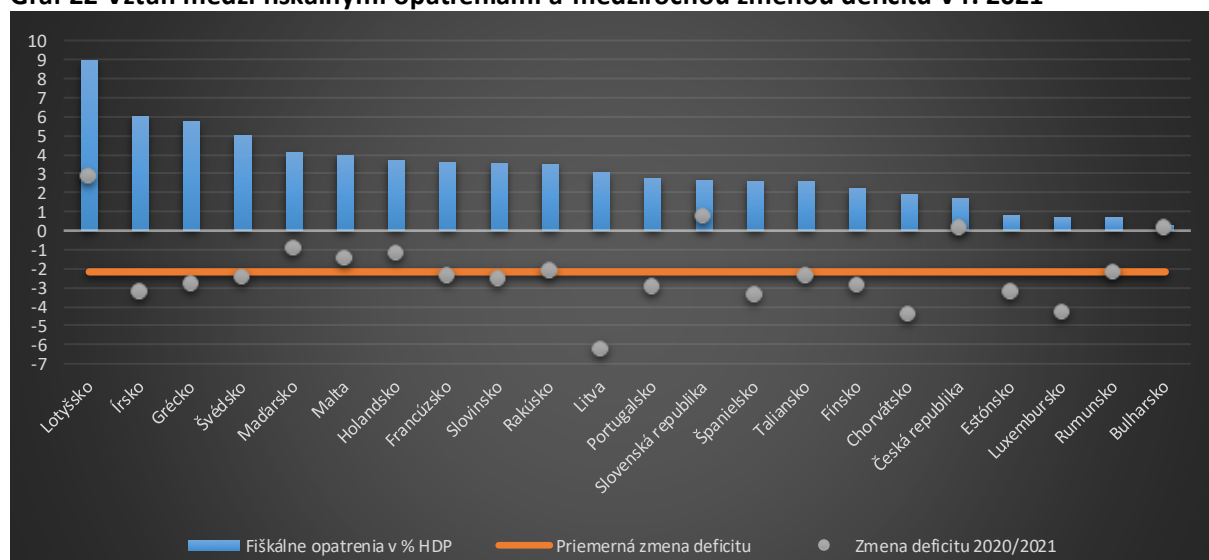

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Diskusia

Komparácia ukázala, ako odlišné reagovali vlády svojimi príjmovými a výdavkovými politikami na dôsledky GPK. Kým s počiatku razantne podporovali či už sektor domácností alebo nefinančných korporácií, s postupným uvoľňovaním protipandemických opatrení a oživovaním ekonomík došlo vo väčšine sledovaných krajín EÚ k zníženiu rozsahu fiškálnych podporných opatrení. To malo pozitívny dopad na vývoja salda verejných financií. Medziročná zmena deficitu mala v roku 2021 v krajinách EÚ klesajúcu úroveň, ktorá dosiahla v priemere 2,17 % HDP. Medziročný nárast deficitu nastal iba v štyroch sledovaných krajinách EÚ – v Lotyšsku (o 2,8 % HDP), Českej republike (o 0,1 % HDP), Bulharsku (o 0,1 % HDP) a na Slovensku (o 0,7 % HDP), pričom iba Lotyšsko a Slovensko medziročne zvýšili rozsah fiškálnych podporných výdavkových stimulov. Jedinou krajinou, ktorá v roku 2021 skončila s prebytkovým hospodárením bolo Luxembursko a pod trojpercentnú úroveň deficitu sa dostalo osem zo sledovaných krajín EÚ.

Graf 22 Vzťah medzi fiškálnymi opatreniami a medziročnou zmenou deficitu v r. 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: European Fiscal Monitor: January 2022. Dostupné na: <https://www.euifis.eu/publications/25>.

Rozsah fiškálnych podporných opatrení prijatých v jednotlivých krajinách postihnutých koronakrízou je iba jeden z determinantov zmeny salda verejných financií. K ďalším faktorom ovplyvňujúcim úroveň hospodárenia krajín EÚ v čase pandémie možno zaradiť najmä rozsah prijatých protipandemických opatrení na utlmenie aktivít ekonomických subjektov v snahe zabrániť jej šíreniu, prijatá politika predstaviteľov jednotlivých vlád, stav verejných financií v predkrízovom období, politika tvorby rozpočtových rezerv a úroveň čerpania zdrojov z eurofondov. Vzhľadom na aktuálnu situáciu v súvislosti s rusko-ukrajinským konfliktom a zavádzaním sankcií zo strany EÚ voči Rusku sa kľúčovým determinantom negatívne ovplyvňujúcim saldo verejných financií stáva zabezpečenie energetických zdrojov. V nadväznosti na stále prebiehajúcu pandémiu a predovšetkým potrebu zabezpečenia energetickej bezpečnosti je návrh fiškálnej politiky krajín EÚ orientovaný predovšetkým na nasledujúce oblasti:³

- *fiškálna politika by mala rozšíriť verejné investície do zelenej a digitálnej transformácie a energetickej bezpečnosti,*
- *úplné a včasné vykonávanie plánov obnovy a odolnosti je kľúčom k dosiahnutiu vyšších úrovní investícií,*
- *fiškálna politika by mala byť v roku 2023 obozretná a fiškálne plány členských štátov na budúci rok by mali byť zakotvené v obozretných strednodobých postupoch úprav odrážajúcich výzvy v oblasti fiškálnej udržateľnosti spojené s vysokými úrovňami dlhu k HDP,*
- *napokon, fiškálna politika by mala byť pripravená prispôbiť súčasné výdavky vyvíjajúcej sa situácii.*

Literatúra

Baldwin, R., Weder di Mauro, B.: Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes CEPR Press, Centre for Economic Policy Research. Available at: www.cepr.org

Balmford B, Annan JD, Hargreaves JC, Altoè M, Bateman IJ. Cross-Country Comparisons of Covid-19: Policy, Politics and the Price of Life. Environ Resour Econ (Dordr). 2020;76(4):525-551. doi: 10.1007/s10640-020-00466-5. Epub 2020 Aug 4. PMID: 32836862; PMCID: PMC7400753.

Blinder, A.,S., Rudd, J.B.: The Supply-Shock Explanation of the Great Stagflation Revisited* Alan S. Blinder Jeremy B. Rudd Princeton University Federal Reserve Board February 2010 revision.

Blanchard, O. 2000. Commentary. In FRBNY Economic Policy Review/April 2000. Available at: <http://economics.mit.edu/files/719>

Blanchard, O. 1989, "A Traditional Interpretation of Macroeconomic Fluctuations," American Economic Review 79 (5), pp. 1146-1164.

Crotty, J: Structural causes of the global financial crisis: a critical assessment of the 'new financial architecture. Cambridge Journal of Economics 2009, 33, 563–580. DOI:10.1093/cje/bep023.

Carmassi, J., Assonime Daniel Gros, A., D., Micossi, S.: The Global Financial Crisis: Causes and Cures Assonime. JCMS 2009 Volume 47. Number 5. pp. 977–996.

European Fiscal Monitor: January 2022. Available at: <https://www.euifis.eu/publications/25>

³ EK. Jarný balík európskeho semestra. Dostupné na: https://slovakia.representation.ec.europa.eu/news/je-tu-jarny-balik-europskeho-semestra-2022-s-nim-aj-najnovsia-sprava-o-slovensku-2022-05-23_sk

<file:///C:/Users/CENHF/Downloads/the-economics-of-fiscal-rules-and-debt-sustainability.pdf>,

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2656~fb58f32ebd.en.pdf>

<https://www.ceps.eu/ceps-events/redesigning-eu-fiscal-rules-after-covid-19/>

<http://www.oecd.org/employment-outlook/2020/#global-outlook>

<https://ec.europa.eu/component-library/eu/about/eu-values/>

Gopinath, Gita and Brent Neiman. 2014. "Trade Adjustment and Productivity in Large Crises." *American Economic Review*, 104(3):793-831. DOI: 10.1257/aer.104.3.793.

Halpern, László, Miklós Koren and Adam Szeidl. 2015. "Imported Inputs and Productivity." *American Economic Review*, 105(12):3660-3703. DOI: 10.1257/aer.20150443.

Hodrick, R. and E. Prescott (1997), "Postwar U.S. business cycles: An empirical investigation", *The Journal of Money, Credit and Banking*, Vol. 29, No. 1.

Európsky ekologický dohovor z decembra 2019. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

Martin, R.: The local geographies of the financial crisis: from the housing bubble to economic recession and beyond, *Journal of Economic Geography*, Volume 11, Issue 4, July 2011, Pages 587–618. Available at: <https://doi.org/10.1093/jeg/lbq024>

Olivier J. Blanchard, 1989, "A Traditional Interpretation of Macroeconomic Fluctuations," *American Economic Review* 79 (5), pp. 1146-1164.

Olivier J. Blanchard and Danny Quah, 1989, "The Dynamic Effects of Aggregate Demand and Aggregate Supply Shocks," *American Economic Review* 79 (4), pp. 655-673.

Romer, Ch., D., Romer, D., H.: NBER WORKING PAPER SERIES A SOCIAL INSURANCE PERSPECTIVE ON PANDEMIC FISCAL POLICY: IMPLICATIONS FOR UNEMPLOYMENT INSURANCE AND HAZARD PAY Working Paper 29419. Available at: <http://www.nber.org/papers/w29419>

Susanto Basu & John G. Fernald, 2009. "What do we know and not know about potential output?," Working Paper Series 2009-05, Federal Reserve Bank of San Francisco.